12. maaliskuuta 2026
Kirjallinen asiantuntijalausunto
BIOS-tutkimusyksikkö

Eduskunnan talousvaliokunta

Asia: VNS 11/2025 vp Valtioneuvoston selonteko: Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma
https://www.eduskunta.fi/pdf/VNS+11/2025

Lausunnon pääsanomat:

- Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma kokoelmana skenaarioita ei palvele ilmastolain tarkoitusta.
- Suunnitelmasta puuttuu lain edellyttämä kokonaisvaltaisuus ja lain tavoitteet toteuttavat etenemisvaihtoehdot: hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen on oletettu suotuisien tapahtumaketjujen varaan. Tätä vastoin riittäviin päästövähennyksiin on oltava suunnitelmat, jotka johtavat hiilineutraalisuuteen *joka tapauksessa*.
- Toimia on tarkasteltava kansantalouden kokonaisuuden näkökulmasta, ei vain sektoreittain tai toimialoittain.
- Ilmastonmuutoksen hillitseminen osana muihin ekologisiin kriiseihin vastaamista vaatii laajaa, ylisektoraalista tietopohjaa. Tiedevetoinen suunnittelu vahvistaa tietopohjaa, tukee avointa päätöksentekoa ja demokraattista legitimiteettiä.

Kiitämme mahdollisuudesta lausua eduskunnan talousvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta “Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma”.

Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma nyt esitettynä skenaariosikermänä ei palvele ilmastolain tarkoitusta. Pitkän aikavälin suunnitelman tarkoitus on kiinnittää huomio kasvihuonekaasupäästöjen kokonaisuuteen ja niistä seuraaviin toimialakohtaisiin etenemispolkuihin (9 §).

Viimeisimmästä ilmastovuosikertomuksesta[1] tiedetään, että nykytoimin Suomi ei saavuta vuoden 2030 taakanjakosektorin ilmastotavoittettaan eikä ilmastolakiin kirjattua vuoden 2035 hiilineutraaliutta. Arvioitu päästökuilu on erityisen huomattava vuoden 2035 tavoitteen kohdalla. Lisäksi on todennäköistä, että Suomi ei saavuta maankäyttösektorin velvoitteita vaan joutuu joko hankkimaan korvaavia yksiköitä markkinoilta tai vyöryttämään lisävelvoitteita taakanjakosektorille. Edelleen kertomuksesta selviää, että useat pääministeri Orpon hallituksen toimet (polttoaineveron kevennys, keski- ja suuripäästöisten ajoneuvojen ajoneuvoveron kevennys, jakeluvelvoitteen alentaminen, liikennesähkön sisällyttäminen jakeluvalvoitteeseen) lisäävät liikenteen päästöjä.

Kuten Valtiontalouden tarkastusviraston ilmastopolitiikan tietopohjaa koskeva tarkastus[2] tähdentää, ministeriöiden siiloutunut työnjako on johtanut tilanteeseen, jossa kokonaisvastuuta ei ole millään yksilöitävissä olevalla taholla. Tarkastus toteaa, että suunnittelujärjestelmä ei nykyisellään takaa lain tavoitteiden saavuttamista. Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma olisi luonteva ja lain tarkoittama paikka kokonaisuuden hahmottamiseen erityisesti niin, että suunnitelmat johtavat ilmastolain tavoitteiden saavuttamiseen *joka tapauksessa*. Tätä tavoitetta sinänsä ansiokkaat spekulatiiviset skenaroinnit eivät edistä. Koska ilmastolaki on normatiivinen puitelaki ja sen keskeisenä toteutusinstrumenttina ovat normatiiviset ilmastosuunnitelmat, eivät deskriptiiviset skenaariot palvele tarkoitustaan. Skenaarioiden pitäisi palvella lain normatiivisia tavoitteita.

Monikriisin ja nopeasti pahenevien ekologisten ongelmien keskellä skenarointi on haasteellista. Esimerkiksi Islannin juuri kansalliseksi turvallisuusriskiksi määrittelemä Atlantin merivirtojen kiertojärjestelmän romahtaminen ei esiinny ilmastosuunnitelman skenaarioissa vastaavalla painoarvolla. Huomio korostaa skenaario-työskentelyn ja suunnitelmallisuuden periaatteellisia eroja. Skenaariot hahmottelevat mahdollisia tulevaisuuden polkuja, suunnitelmat kertovat mitä aktiivisesti tehdään ja miten tapahtumiin reagoidaan. Esimerkiksi aito ilmastolain toteuttamisen suunnitelma kertoo, mitä toimia tehdään, miten toimintaympäristöä (markkinat, EU-sääntely, teknologinen kehitys ja niin edelleen) proaktiivisesti muokataan niin, että tavoitteiden toteuttaminen helpottuu, ja viime kädessä miten tavoitteet toteutetaan joka tapauksessa (“jos tapahtuu a, tehdään x, jos tapahtuu b,

[1] https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kertomus/Documents/K_16+2024.pdf
[2] https://vtv.fi/wp-content/uploads/2025/12/VTV-Tarkastus-16-2025-Ilmastopolitiikan-tietoperusta.pdf

tehdään z” ja niin edelleen). Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman tehtävä ei ole esittää politiikkatoimia. Silti suunnitelma, joka kuvaa ilmastolain tavoitteisiin johtavan tieteellisesti perustellun polun, joka reagoi päämäärätietoisesti ja joustavasti tuleviin muutoksiin, vastaisi näkemyksemme mukaan skenaariosikermää paremmin ilmastolain henkeä ja edistäisi sen 2§ tavoitteiden saavuttamista.

Skenaariot vailla toteuttamispolkuja ja toteuttamispolkujen vaikutus- ja kustannusarvioita eivät edistä lain toteutumista. Ilmastolain 8§:n 2 momentin 4 kohdan mukaan ilmastosuunnitelmien valmistelussa on otettava huomioon ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista koskevien toimien kustannustehokkuus. Päästökauppasektorin, taakanjakosektorin ja maankäyttösektorin hillintä- ja sopeutumistoimista on muodostettava kattava, yhteenlaskettu kokonaisuus kustannusarvioineen. Muuten kokonaisvastuu jää kantamatta.

On myös syytä huomata Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen äskettäinen päätös niin sanotussa *Klimaseniorinnen*-tapauksessa. Tuomioistuin totesi, että hallituksilla on velvollisuus esittää tavoitteet ja aikataulut, mukaan lukien hiilibudjetit, jotka johtavat hiilineutraaliuteen.[3] Päätös korostaa entisestään suunnitelmien konkreettisuuden ja toteutettavuuden vaatimusta.

Ilmastolain 8§:n 2 momentissa määrätään myös, että ilmastosuunnitelmien avulla on osaltaan varmistettava velvoitteiden täyttyminen, jotka johtuvat Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista ja Euroopan unionin lainsäädännöstä. Maankäyttösektorilla syntyviä päästöjä ja poistumia tarkastellaan EU:ssa LULUCF-asetusten (land use, land use change and forestry) mukaisesti. Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma jättää huomiotta edellä mainitun seikan, että Suomi todennäköisesti ei saavuta LULUCF-sektorin velvoitteitaan I ja II tarkastelukaudella. Tähänkin seikkaan olisi suunnitelmassa syytä puuttua, varsinkin koska maankäyttösektorin päästövähennysten kansantaloudellinen kustannus voi olla muiden sektorien vastaavia huomattavasti alempi.

Ylipäätään on kiinnitettävä huomiota toimien kansantalouden mittakaavan kokonaistaloudellisuuteen ja aikatauluun. Tutkimuksesta tiedetään, että mitä myöhempään päästövähennykset jäävät, sitä korkeampia ovat ilmastonmuutoksen kustannukset.

Ilmastolain hiilineutraaliustavoitteeseen on alle kymmenen vuotta aikaa. Toimilla on kiire, niitä muodostavan tietopohjan kohentamisella samoin. Siksi on syytä harkita tietopohjan laatimisen pikaista uudistamista. Tätä tukevat myös mainittu VTV:n tarkastuskertomus ja vuoden 2024 ilmastokertomuksen sopeutumisen tietopohjaa koskeva osio. Kokonaisvaltaisen tarkastelun tarpeet osoittavat, että ilmastolain toteuttaminen kaipaa systemaattista ylisektoraalista tietopohjaa. Samaa kertovat puutteet teollisuuden vähähiilitiekarttojen ylisektoraalisuudessa[4] ja ilmeinen tarve

[3] https://verfassungsblog.de/reparation-for-climate-change-at-the-ecthr/
[4] Majava et al. 2022, “Sectoral low-carbon roadmaps and the role of forest biomass in Finland's carbon neutrality 2035 target”, Energy Strategy Reviews, https://doi.org/10.1016/j.esr.2022.100836

koordinoida toimia maankäyttösektorin, taakanjaon ja päästökaupan välillä.[5] Myös ripeään kestävyyssiirtymään tarvittava teollisuuspoliittinen uudelleenorientoituminen hyötyy järjestelmällisestä tietopohjan ja tilannekuvan luomisesta. Olemme ehdottaneet tiedevetoista suunnittelua tietopohjan vahvistamiseksi ja avoimen päätöksenteon ja demokraattisen legitimaation lisäämiseksi.[6] Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelman puutteet rohkaisevat meitä toistamaan ehdotuksemme.

Kunnioittavasti,

BIOS-tutkimusyksikkö

Lisätietoja:

Dosentti Tere Vadén
tere.vaden@bios.fi
050-5277913

[5] Päästövähennystoimenpiteiden kustannustehokkuusarvioinnin menetelmät ja kehityskohteet, Valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminta, Policy Brief 23/2019, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161907/Policy%20Brief_P%c3%a4%c3%a4st%c3%b6v%c3%a4hennystoimenpiteiden%20kustannustehokkuusarvioinnin%20menetelm%c3%a4t%20ja%20kehityskohteet.pdf?sequence=4&isAllowed=y

[6] Järvensivu et al. 2023, "Teollisen kestävyyssiirtymän tiedevetoinen suunnittelu", Poliittinen talous, 11(1): https://doi.org/10.51810/pt.124766 ja BIOS-ideapaperi 2022, Teollisen murroksen suunnittelu tekee näkyväksi mahdolliset ja houkuttelevat tulevaisuuspolut Suomessa: https://bios.fi/wp-content/uploads/2022/09/BIOS-Ideapaperi-010922.pdf